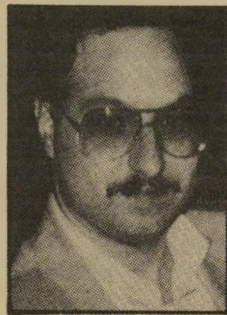

כל יהודי בעולם נאלץ השנה לשאול את עצמו שאלה קיומית: מי אני? מהי ישראל לגביי?
האם אני יהודי אמריקאי או אמריקאי יהודי? צרפתי יהודי או יהודי צרפתי?
האם ישראל היא בעיניי מולדת שנייה? מולדת ראשונה? ארץ רחוקה וזרה? מדינה שיש לי אליה רגש כלשהו של סולידריות, אך לא יותר?
האיש שנתן תשובה ברורה על שאלות אלה היה יהודי אמריקאי בשם **ג'ונתן פולארד**, שכפה את השאלות על כל שאר היהודים.

פולארד, מדינת צעיר ומבריק, מתנשא ואגרזנטרי — טיפוס יהודי מובהק כפי שהוא מצטייר בעיני היהודים עצמם ובעיני אויביהם — רצה כלב שלם לשרת את ישראל. לגביו היא היתה המולדת הראשונה. ארצות-הברית לא היתה בעיניו אלא ארץ גלות. הוא יום-בעצמו את העסקתו כמרגל, וסיפק לישראל — לדבריו — מידע כה חשוב עד שהיה דרוש לעצם קיומה וביטחונה. נראה כי השופט האמריקאי הסכים להערכה זו, ועל כן דן אותו למאסר-עולם.

תשובתו של פולארד היתה ציונית מובהקת ודווקא משום כך התנכרה לו ישראל, מסרה את החומר נגדו לתביעה האמריקאית והפקירה אותו לגורלו. כי מזה 40 שנה משחקת ישראל מישחק כפול: היא טוענת בחוקיה שהיא "מדינת העם היהודי", ועל כן גם מדינתו של פולארד, והיא גם טוענת כי יהודי העולם יכולים להיות נאמנים לארצותיהם. על סמך שקר זה היא מקבלת את כספי התרומות של היהודים ואת עזרת השדולה היהודית, החולשת על המסד הפוליטי והתיקשורתי בארצות-הברית.

כאשר קרע פולארד שקר-מוסכם זה, הוא הביא עליו את זעם היהודים, שהיהדות האמריקאית גדולה, בגאמנות כפולה". תוך כדי כך גרם לוויכוח פומבי, ראשון מזה 40 שנה, על מקומה של ישראל בעולם היהודי. אנשי-רוח יהודיים בארצות-הברית העזו בפעם הראשונה להכריז פומבית כי אין לישראל בכורה בעם היהודי, שהיהדות האמריקאית גדולה, חשובה, אותנטית, פוריה ותרבותית יותר מאשר היהדות בישראל.

תודות לפולארד התחיל הוויכוח הגלוי, אשר בוודאי יתגבר בשנים הקרובות. טענות ודעות, שטואטאו במשך שני דורות אל מתחת לשטיח, החלו לצאת החוצה.

ועל כל השאלות האפילה השאלה האישית: האם "בגד" פולארד בארצות-הברית? האם בגדה ישראל בפולארד? האם בגדה יהדות אמריקה בישראל?

יהודים רבים לא היו מאושרים מכך. הם חששו מפני התגברות האנטישמיות. בצרפת הרים את ראשו ז'ן-מארי לה-פן, המנהיג הפאשיסטי, וטען כי השואה היתה רק "פרט" בהיסטוריה. האפיפיור יוחנן-פאולוס ה-2 קיבל לראיון את קארט ולדרהיים, משרת עלוב של הנאצים, שהפך כמעט במיקרה לסמל הסלחנות לעבר הנאצי. הגלאסנוט הסובייטי שיחרר מן הכלא את "אסירי ציון", והחיש את הגירתם מברית-המועצות, אך הוא גם איפשר לחוגים אנטישמיים ברוסיה לפרסם בראשונה מאז המהפכה הסובייטית את דיעותיהם בגלוי. "הבעייה היהודית" היתה השנה חיה וקיימת. כמו בכל אחת מאלפי השנים הקודמות.

צעיר גרמני חישמל השנה את העולם. **מת'אס רוסט** הנחית את המטוס הקל שלו כאמצע הכיכר האדומה, במרכז מוסקווה, לפני שער מוסדות-השילטון של מעצמת-העל. הוא נשפט לשלוש שנות-מאסר, אך העולם כולו עקב אחרי מיבעצו כחיך סלחני, ואף כשימחה לאירם של המרשלים הסובייטיים, שלא היו מסוגלים להגן על המרחב האווירי שלהם מפני פורץ הרפתקני זה.

אולם גם שמו של רוסט לא האפיל השנה על שמו של צעיר ישראלי, שהתפרסם בעולם כולו, והפך גיבורם של רבים. **מרדכי וענונו** בן ה-33 עשה מעשה גדול יותר, הרפתקני יותר וגם משמעותי יותר מאשר הצעיר הגרמני. הוא לא חדר למרחב גיאוגרפי, אלא למרחב הסודי. כמו מניעיו של רוסט, לא התבררו גם מניעיו של וענונו. גם לגביו לא היה ברור איך שימשו אצלו כערכוביה הרפתקנות, אידיאליזם, כילכול ומחאה.

וענונו חרר לאתר הסודי ביותר בישראל, הכוור הגרעיני ליד דימונה, וצילם שם במשך זמן רב באיך-מפריע. בכך חשף את מחללה של קהילת-הביטחון הישראלית. אחר-כך הוציא את התצלומים לחו"ל והעביר אותם לידי סאודי טיימס, השבועון הלונדוני, שפירסם אותם בהרחבה, תוך קביעת העובדה שיש לישראל כ-200 אמצעי-לחימה גרעיניים. המיספר הדעים גם את המומחים.

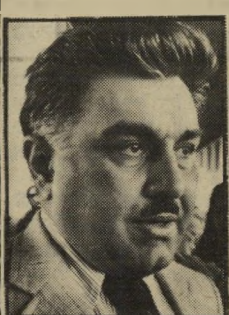
אחר כך הלך וענונו אחרי סוכנת צעירה של המוסד, טס עימה לרומא, שם נחטף — על פי הפירסומים בעולם — בידי סוכני המוסד והובא לישראל באוניית-משא ישראלית.

וענונו עצמו הוא בן של מישפחה רתית מעולי-מארוקו. הוא התקרב לאנשי-שמאל, התיידד עם סטודנטים ערביים, התקשר עם בחורה אמריקאית, ירד מן הארץ, נכנס למינור בודהיסטי בתאילנד והתנצר באוסטרליה. ברור שחיפש את רוכו, בחוסר מנוחה נפשית. יתכן כי מחה ביוזעין או שלא-ביוזעין על מעמדו הנחות של צעיר יליד-מארוקו בתורה הישראלית. אולי רצה להתנגס כאנשים שזילזלו בו בכור הגרעיני.

יתכן כי וענונו סימל במידה רבה את משבר הדור הצעיר בישראל, אשר רבים מבניו ירדו מן הארץ ורבים אחרים הוריעו בסקרקים שהם שוקלים ירידה. מושגים כמו פטריטיזם, ציונות ואהבת-מולדת איבדו את כוחם והפכו מליצות נבוכות. החינוך הישראלי הוא קלוש בתכנון ובערכיו. הרת נמאסה. הרגשת השייכות מתרופפת. הבעייה הערתית מטרידה. כל זה בא לידי ביטוי ברור בחייו של מרדכי וענונו.

בעולם נראה וענונו כגיבור התנועה האנטי-גרעינית, אביר השלום הבינלאומי. בארצות רבות יזע עמותות להגנה על וענונו. שמו נישא כפי רבים מן החגים יידיאליסטיים ביותר בעולם המערבי, וכמו גם בפי תועמלני גוש המיורחי. אחיו, **מאיר**, נרד בעולם כנושא-דבריו, בשעו שמרדכי וענונו עצמו עמד במישפט סודי, כשהוא ממשיך לזל את המחאה וההתמרדות. תצלומו, כשהוא מציג לעיתונאים את כפיריו שעליה רשם פרטים על חטיפתו, היכה גלים בעולם.

מדיניות וסיים: ההפתעה הגדולה

המאורע הפוליטי החשוב ביותר השנה בישראל היה ביצוע הרוטציה. ראש-הממשלה **שימעון פרס** מסר את מקומו ל**יצחק שצ'ור**, כפי שהתחייב בהסכם-הרוטציה. רבים במפלגתו הפצירו בו שלא יעשה כן, שמא יסתם הדבר את הגולל על סיכויי מיפלגתו בכחירות הבאות. אולם לפרס היתה בעיה של אמינות: כדי להיות אמן כפוליטיקאי הוא חתר תחת אמינותו כמדינאי. למחרת היום הפך הממשל לבדיחה. פרס נרד בעולם כרוכל כדי למכור את סחורתו: ועדה בינלאומית, שאינה "ועדה בינלאומית" כי אם "פתיחה בינלאומית", בעוד ששמיר ישב בבית הוודיע לכל: לאו. מוכן ששמיר ניצח.

התהליך הפוליטי העיקרי של השנה לא היה תלוי במישחקים אלה. ברית-המועצות ניגשה באופן שיטתי וזהיר לחדש את יחסיה עם ישראל, כדי לשפר את מעמדה במרחב וגם בארצות-הברית. שורה ארוכה של צעדים ננקטו על-ידי כל מדינות הגוש המיורחי כדי לוחל בכיוון זה, ומישלחת סובייטית רישמית התמקמה בתל-אביב.

אישי-המדיניות של השנה לא היה קשור בתהליכים אלה, אלא כמקרה-הכוון במדינה עצמה. **מזשה ניסים** היווה את הפתעת השנה.

מישרד-האוצר נמסר לו לגמרי במיקרה. שימעון פרס הריח בשנה הקודמת את **יצחק מורעי**, וניסים היה השר הליברלי היחיד שהכל יכלו להסכים למינויו במקומו. לניסים אין אויבים, הוא נחשב עסקן אפור וחסר אישיות משלו, ולכן נמסר לו האוצר. וכאן באה ההפתעה. העסקן האפור התגלה כאישיות פוליטית נחושת-החלטה. הוא המשיך לחייך לכל, להימנע מכל התבטאות מרגיזה. אולם הוא הקשיב לדיברי המומחים, הפעיל את שיכלו הישר וקיבל את ההחלטות, שהפגיעו בעיקבותן ובנחישותן.

ניסים לא היסס להמרות את רצון מיפלגתו וסיעתו. המיבחן העליון בא במשבר הגדול סביב פרויקט הלבאי. אחרי שהחליט ניסים שיש לבטל את הפרוייקט, בגלל טעמים כלכליים מוצקים, התייצב לימין שרהביטחון, **יצחק רבין**, איש המפלגה היריבה, נגד מיפלגתו שלו. כל הלחצים עליו לא הועילו. בעוד שהשר הליברלי **אברהם שריר** שינה את דעתו והצביע בעד המשך הפרוייקט, ובעוד שהשרה **שושנה ארבל-אלמוזלינו** שינתה את דעתה ונמנעה מהצבעה, נשאר ניסים איתן. הוא הכריע את הכף.

כסוף תשמ"ז היה ניסים כוח פוליטי בזכות עצמו. אין לדעת מהן שאיפותיו לעתיד, אך ברור כי רכש לעצמו את הערכת הציבור והצמרת, לקראת המשך דרכו.

לעומת זאת כמעט נשכח השר-לשעבר **יצחק פריץ**. כך גם **אמנון רובינשטיין**, שהתפרסם מן הממשלה בגלל סיבות בלתי-מוכנות, ושניסה להקים מיפלגה שהיתה קריקטורה עוד לפני שגולדה. בחיים הפוליטיים בישראל לא התחדש דבר. **אריאל אל שרון** ררך במקומו, יחסייהכוחות בין המיפלגות, הגדולות

אשה אן פולארד: זעקת 'אוש'

נשים רבות בלטו בתשמ"ז. כמה מהן היו אסירות — כמו אשת-תשמ"ז **חווה יערי**, שנדונה למאסר-עולם: **ג'יתית איראלוב**, שעמדה לרוח כחשורה ברצח בעלה; **אורית ארביב**, ששחררה ופירסמה את יומנה.

אחרות היו קשורות בפרשות של בעליהן, כמו **איזבל בלס**, אשתו הבריטית השברית של איש-הכחלה דויד בלס, אלה **יפת**, גרושתו של ארנסט יפת.

היו נשים פוליטיות, כמו **דניאלה וייס**, אשת גוש-אמונים, שערכה פגרום פרטי בקלקיליה, או **שושנה ארבל-אלמוזלינו**, שרת-הבריאות שניהלה תעמולה למען הקונדומים, השתלת-האיברים והוונות.

היו הקורבנות: **יעל שריקי** מצפת, שמתה בעת הפלה שערכה כחשאי, משום שפחדה מפני בני-מישפחתה המסורתיים; והאמהות של קורבנות התאונות-בדרכים, שהזילו השנה אימים בכבישי הארץ.

אשת-מיסתורין היתה אחת **פינדי**, כביכול יהודיה-אמריקאית, סוכנת-המוסד, שפיתחה לפי הפירסומים את צעיר-השנה מרדכי וענונו לבוא עימה לרומא, שם נחטף בידי המוסד.

ברברה טאוסר, לשעבר דיפלומטיה בשגרירות-אוסטריה בישראל, בתו של קצין ס"ס כביר, החליטה להצטרף לעם היהודי בדרך של גיור, ובאה לבדוק את האפשרויות להשתקעותה בארץ. אך על כולן האפילה דמותה של אשה, אשר כרגע אחד של השנה נזעה לליבו של כל גבר ואשה בישראל: **אן פולארד**, אשתו של אישי-היהדות של השנה, המרגל ג'ונתן פולארד.

זה היה כאשר הוקרה על מירקע הטלוויזיה הישראלית הכתבה של אישי-השידור של השנה, נסים אהלי, על פרשת-היריגול. אן פולארד, אמריקאית שנוצרה שהלכה מאחורי בעלה היהודי גם בפרשה זו, תיארה ערכי-מעצרה איך הגיעה עם בעלה לשגרירות הישראלית. ננסיון נואש למלט את עצמם, וכיצד גורשו משם באכזריות. אחרי כמה דקות של המתנה, על-ידי אישי-ביטחון ישראלי שקיבל הוראות.

ועקת-היאוש של הצעירה היפה, חסרת-האונים, שחשה כי ישראל בגדה בבעלה ובה, המשיכה להרהר בתודעת הישראלים, כאשר נדונה לתקופת-מאסר ארוכה. בעלה נדון למאסר-עולם, אחרי שניסה לשווא להגן על אשתו ולהבטיח לפחות שתזכה בעונש קל.

בראש השנה תשמ"ח המשיך גורלה של אן פולארד לרובק על מצפונם של ישראלים רבים, כאשר נזכרו כי היא נמקה בכלא בגלל פעולתה למען ישראל כפויית-התודה.